

ՀԱՆԴԷՍ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԳԻՆԵՄՈԼՈԻԹԵԱՆ ՆԵՏԵԻԱՆՔԸ

Ա

Լոնտոայի՝ ինչպէս նաև ուրիշ որևէ բաղամարդ քաղաքաց թաղերը ժուռ եկողի մը հետաքնին աչքերէն չեն կրնար վրիպիլ խեղճ ու իրենց արտաքին տեսքովը այնպիսի ողորմելի անձինք ալ՝ զորս երբեմն լաւագոյն վիճակի մէջ ճանչցած էր, ու ականաւոր տեսանոց օր օրուան վրայ անզգայի կերպով ծանրացեալ աղիտիցը, անկարելի է որ անտարբեր աչքով նկատէ անոնց խղճալի ու երեսէ ձգուած վիճակը :

Այդ աղտոտ ու դժուճ զգեստներով՝ աղքատութեան ու հիւանդութեանց մէջ իրենց կեանքը փողոցներու վրայ քաշկըտող թշուառաց շատերէն՝ ոմանք պատուաւոր վաճառականք էին, այլք ոմանք շահաւոր արուեստով զբաղեալ անձինք, ունենալով իրենց ապրելու միջոցները ու յառաջագիմելու ակնկալութիւնը . և հիմա կը տեսնէ անպատիւ, արհամարհ, թշուառ ու անսուաղ՝ փողոցներու վրայ ընկած տարածուած, որոնք իրենց քովէն անցնող անտարբերներու և ոչ մէկ դիտարկի նայուածքին արժանի են :

Եթէ ուզենայ մէկը այսպիսի յաճախ անկմանց պատճառը փնտռել, գինեմուլութեան ախտը մէկէն 'ի մէկ մեկնութիւնը կու տայ իրեն : Գինովութիւնը, այն անճաշ պէտքը, այն յամր

բայց ստուգապէս ազդող թոյնը, այն անձնասիրութեան կիրքը՝ զոր գոհ ընելու համար ոտքի տակ կ'առնու ընտանիք, զաւկներ, բարեկամք, բարեբաստիկ կեանք ու դիւրակեցութիւն, և գահավէժ կը ձգէ իր թշուառ գոհն 'ի յետին անարգութիւն և 'ի մահ վաղահաս :

Ասոնցմէ ոմանք, թէպէտև սակաւաւորք թուով թշուառութեան և ողորմելիութեան պատճառաւ այս անարգ ախտին գերի եղած են . իրենց յուսոյն պարապի ելնելովը, սիրելեաց մահուամբք, կամաց կամաց գիրենք սպառող աղետներով զաւաճած կը ներկայացնեն իրենք իրենց ձեռքովը ինքզինքնին սպաննող մտակորոյս անձանց տխուր տեսարանը :

Բայց աւելի շատերն՝ դիտութեամբ, բաց աչքով ընկած են այս անեղանկի յորձանքին մէջ, և ուր ալ աւելի խորունկ թաղուելով՝ մինչև յատակը կը հասնին :

Բ

Որոց վրայ որ խօսեցանք, ահա անոնցմէ մէկը ճիշդ կը գտնանք իր հոգեվար ամուսնոյն մահճին ոտքը : Մանրիկ տղաքն 'ի ծունր իջեալ օրհասականին անկողնոյն ջուրտիքը՝ կողկողագին հեծկլտանօք անմեղ միմունջին

յերկինս կը նուիրեն : Նստած սենեակ-
նին հազիւ քանի մը գծուծ կահույր
յարգարուած է . մի միայն նայուածք
մը բաւական է տոգոյն դիմացը, — ուս-
տի կենաց լոյսը մարելու վրայ է, —
դիւրաւ ըմբռնելու որ տխրութիւն,
պէտք և անձկութիւն՝ երկար տարինե-
րէ 'ի վեր այն սիրտը կտոր կտոր ըրեր
էին :

Պառաւ կին մ'արտասուք յերեսն,
մեծ խնամքով հոգեկարին գլուխը, —
իւր դասերը, — վեր կը բռնէր : Բայց
այն թալկացեալ դէմքը ասոր չէր որ
դարձեր կը պշնուր գորովբար, և ոչ
ասոր ձեռքն էր որ իր դողդոջ ու ցըր-
տացեալ մատանց մէջ կը ջնարար գգուե-
լու փայփայելու . այլ ամուսնոյն ձեռքն
էր որ կը սեղմէր կաթոգին . այն աչ-
կունքն զորս մահը մէկ երկու վայրկե-
նէն պիտի խփէր 'ի յաւիտեան, անոր
երեսին վրայ միայն սեւեռեալ կը պըշ-
նուին . իսկ նա ընդհակառակն չէր
կրնար ալ հանդուրժել այս յետին նա-
յուածքը : ... Կեղտոտ ու խառնափըն-
դոր զգեստներով, ծանրացեալ ու ա-
րիւնացայտ աչքը, կրակավառ դիմքը
արձանացեր կեցեր էր հօն : Պէտք ե-
ղեր էր բռնի զինքը քաշել ու խել 'ի
գինարբուաց, որպէս զի այն ցաւոց ու
մահուան անկողնոյն՝ տխուր ժամուն
միայն դռնէ ներկայ գտնուի :

Ըռարգելով կանթեղ մ'աղօտ լու-
սով կը լուսաւորէր միայն զմահիճը
շրջապատող կերպարանները, և սենե-
կին միւս մասը թանձրասփիւռ խաւա-
րի մէջ կը թաղուր : Սենեկէն դուրս՝ գի-
շերային լուսութիւն . իսկ ներսը, կրա-
կարանին վրայէն կախուած ժամացու-
ցին միակերպ ու տկար ճնձկնոցէն զատ
չէր այլ ինչ որ ընդհատէր այն խորին
լուսութիւնը ու մահուան խաղաղութիւ-
նը : Խորհրդաւոր ձայն . վասն զի զայն
լսողներն զիտէին քաջ որ ամեն մէկ
վայրկեան անյնելուն, անողորմ սլաքը
հնչեցնել պիտի տար յանկարծ սլա-
ցեալ հոգւոյ մը տխուր զանգիւնը :

Սհաւոր է յիշատի հսկելն այսպիսի
անկողնոյ մը քով և սպասել մահուան,

զգալ որ ալ չիք յոյս, անհնարին որ և
է դեղ, դարման ու բժշկութիւն . տքնել
հօն անշարժ առանց սիրտ ընելու դործ
մը տեսնելու, և համրել ընդ անվերջա-
նալի գիշերս մի ընդ մի այն երկայնա-
ձիգ ժամերը՝ զորս փորձ հիւանդա-
պահը միայն լաւ կը ճանչնան : Մար-
դուս արիւնը կը սառի լսելով սրտի մը
երկայն տարիներէ 'ի վեր ունեցած ա-
մենասիրելի գաղտնիքը . այն երկարա-
մեայ խորհրդաւոր ու թաղուն գաղտնի-
քը կ'ըսեմ՝ զորս նախ քան զանհետա-
նալն յաշխարհէ՝ 'ի վեր կը հանէ կամայ
ակամայ այդ լքեալ էակն, որ աչքիդ առ-
ջն ընկեր տարածուեր է առանց ճա-
նաչողութեան . և 'ի դող կ'ենէն մոմը
տալով թէ որչափ անձին պահեալ ի-
րաւունք ու խորամանկութիւն կ'անե-
րուածանայ այն պահուն, երբ վերջա-
պէս յուզմունք, տաքնապ ու զառան-
ցանք կը քաշեն . ու կը պատռեն մեր
կեղծ դիմակը : Քանի քանի նորանշան
դէպք, քանի օտարոտի յայտնութիւնք
'ի վեր կ'ենեն 'ի բանդագուշանս մա-
հուան . մահահոտ վշտաբեկ վէպք թա-
թաղուն յաճախ անչափ եղեռնաւոր
յանցանք, մինչև հոգեկարին քով ներ-
կայ գտնուողներն ահափետ յետս կ'ըն-
կերկին, զարմանալով թէ ինչպէս ի-
րենք զիրենք չեն կորուսեր : Հապա որ-
քան թշուառներ ալ չեն մեռած անոր
միայնակ, մտացնորութեան ժամանակ
շաղփաղիկելով այնպիսի դէպքեր՝ որ
մինչև ամենէն արիասիրտն ալ առանց
թողլու փախչելու չէր կրնար մտիկ ընե-
լու . — այս է, ծածուկը զաղտնեաց յե-
տին ժամու՝ որոց չոր պատուարը միայն
ակնատեսն ու ականջալուր կ'ըլլան :

Առ մահահին 'ի ծուր եկեալ տղաքը
միայն չէին այլապէս այս մահուան
տաքնապին երևութէն : Իրենց կոծն ու
հեծեծանքն ալ միայնակ սենեկին խուլ
լուսութիւնը կը վրդովէին երբեմն . վեր-
ջապէս մօրը վրան կտոր մը ցունց
գալով՝ մէկդի թողուց ամուսնոյն բա-
զուկը, և ծանր ծանր իր տրտում
տխուր աչքերը տողց հօրը դարձը-
նելով, ճիղն ըրաւ ուղեց խօսիլ, այլ

ի զուր. նորէն ուժաթափ ընկաւ միաց բարձին վրայ. և այնպէս խաղաղ ու անգործ՝ որ կարծես թէ քնանալու համար ամփոփուեցաւ. Ամենքը վրան խոնարհեցան. նախ անուշ անուշ սկը-
աւն ձայն տալ՝ « մայրիկ, սիրուն մայ-
րիկ » կակազելով, ապա խառնաչիփծ ճիչերով ու յուսահատ կանչիւններով. բայց և ոչ պատասխան մի: Նորէն ջա-
նացին շնչառութիւնը լսելու. բայց և ոչ հծծին մի: Եթէ ոչ գոնէ սրտին բաբախիւնը. այլ և ոչ ամենամանր թնդիւն մը... ո՛հ, ալ բեկեալ էր այն սիրան, և ինքն ալ անշնչացեր:...

Ամուսինն այն ատեն անկողնոյն քով ավոտի մը վրայ գնաց ընկաւ անհե-
ղեղ, ու ձեռքը մէկմը իր կրակոտ ճապարին տանելով՝ մէկիկ մէկիկ տողոց երեսը նայեցաւ. այլ երբ անոնց ար-
տասութիւնը աշկուհքը իրենին կը հան-
դիպէին, դողումն աւելի կը կրկնա-
պատկէր: Միխիթարութեան բառ մ'ալ չի լսեց մէկէն, ոչ գթութեան միմունջ և կամ արգահաստանաց առհաստա-
չեայ մը: Ամենայն ինչ ահիւ յետս կ'ըն-
կըրկէր դիմացէն, ոչ ղը մտնեալ կ'ու-
ղէր. նոյն իսկ երեքալով սենեկէն դուրս վազելէն ետքն ալ ոչ քաջալերիչ մը պատաւ և ոչ ետեկէն գնացող մը:

Գ

Թերեւս ատեն մը բարեկամներն ցա-
ւակից եղեր էին իրեն, ու սիրոյ այլ և այլ նշաններ ալ յայտներ էին յաճախ իրեն վշտաց ու դառնութեան ժամա-
նակ: Բայց ասոնք ամենքը մի առ մի,
ազգականք, բարեկամք, պարզ ծանօթքն անգամ քաշուեր հեռացեր էին իրմէ.
գինեմոյին հետ ալ ամենայն յարաբե-
րութիւն վերջացեր էր: Ամուսինն միայն զինքը չէր թողեր, մի միայն հաւատա-
րիմ՝ վկայ իրեն երջանկութեան, գրե-
բաղդութեան, հիւանդութեան ու աղ-
քատութեան ժամանակ. բայց ինչ վարձք ունեցաւ եղկելին: Գաւաթը գի-

ՊՐԱԱ Բ.

նետունը ձգած՝ ապդիս անդին զար-
նուելով՝ հազիւ անոր անկողնոյն քով ինք զինքը կրցեր էր նետել. և այս ալ ճիշդ անոր մեռնելու ժամը միայն տես-
նելու չափ:

Տնէն դուրս արշաւելով՝ կը սկըսի աստանդական ճամբաները չափել. խրղճմտանք, երկիւղ, ումթ, բոլոր ան-
ցեայն միով բանիւ մտաց առջևը միա-
համուս կը զեղանին:

Խմելէն ապուշ կորած, յիմարեալ քիչ մ'առաջուան տեսարանէն, նորէն կը վազէ կ'երթայ պահ մ'առաջ թո-
ղած դիւնետունը կը մոնէ: Կը սկըսի խմել ու խմել, գաւաթները ետեկէ ետե-
կը պարպէ ու կը ծծէ, արիւնը կ'եփի, ըղբիւն կը զարնէ, գլուխը կը դառ-
նայ:

Մահ, մահ, մի թէ ամենքս ալ պի-
տի չմեռնինք. ուրեմն կ'ինն ալ ինչպէս ուրիշ մը. զարմանք չէ: Ազգականներն հազար անգամ կրկներ էին որ այն տառապեալն իրեն նայելով շատ աւելի աղնուասիրտ ու բարի էր: Անիծեալ ըլ-
լան անոնք ալ. մի թէ իրենք ալ երեսի վրայ չ'իծողին զայն. բնաւ երեցան մինչ ողորմելին միայնակ տունը հեծե-
լով ժամանակը կ'անցընէր: Հիմա մեռ-
նելով, ինծմէ շատ աւելի երջանիկ է: Ուրեմն ամենայն ինչ ի բարին դիմելու հետ է. շատ լաւ. հապա, ուրիշ գա-
ւաթ մ'ալ. նորէն ուրիշ մ'ալ, ապրիլ, հազար ապրիլ: Ասկէց աւելի ինչ զուարթ կեանք կ'ուզես, որ որչափ տեէ՝ այն-
չափ աւելի հաճոյագոյն է, և անտարա-
կոյս կրցածէն աւելի պիտի ջանայ եր-
կարելու զայն:...

Դ

Ժամանակն անցաւ. այն երեք տը-
ղաքն որ ատեն մ'իրենց մօրը մահճին քով տեսանք, ալ հիմա տղայ չէին. — հայրը միայն ինչպէս որ էր այնպէս ալ մնաց, միայն թէ աւելի ազգատ, աւելի թշուառ ու աւելի զեղիւ. միշտ անդար-

մաների մի և նոյն գինովն էր . Պատա-
նիքն իրենք իրենց գլխուն մնացած ,
և երկար ատենէ 'ի վեր երեսէ լքեալ՝
դատարկաշրջիկ ճամբաները կը թա-
փառէին : Միայն աղջիկ զաւակը քո-
վը մնացեր էր . կարգէ դուրս կ'աշ-
խատէր , և նախատանաց ու ծածի տակ՝
հայրը ձեռքէն կը յափշտակէր նաև այն
արիւն քրտինքով վաստրկած չնչին ու-
ճիկը , և կ'երթար գինետունը բոլորն
ալ կը մխնայ . — այսպէս գեռ չէր փո-
խած կենաց տարազը :

Իրիկուն մը ժամը տանին տուն կը
դառնայ . — աղջկան հիւանդութեանը
պատճառաւ հայրը գրպանին մէջ քիչ
ստակ ունենալով գինետունը ծախե-
լու , այս անգամ սովորականէն աւելի
կանուխ տուն կ'աճապարէր , մոմտա-
լով ինքն իրեն որ եթէ իրաւցնէ անոր
ատոյցութիւնը կ'ուզէր , — որպէս զի
կարենայ շուտով աշխատիլ ու քիչ մը
ստակ շահիլ , — պէտք էր որ երթար ի-
մացնէր թաղին բժշկին , և կամ գոնէ
տեղեկանար քիչ շատ հիւանդութեան
ինչ ըլլալը , զոր մինչև այն ատեն գեռ
անհոգ եղեր էր քննելու :

Դեկտեմբերի ցուրտ գիշեր մ'էր .
քամին պաղ պաղ կը փչէր , և անձրևը
դանդաղաբար կը թափէր : Անցուորէ
մը քանի մը դահեկան մուրալով՝ և ա-
նով կտոր մը հաց քնելով , — վասն զի
եթէ իրեն շահը կ'ուզէր , պէտք էր որ
աղջկան կենդանութեանը հոգ տա-
նէր ըստ կարելոյն , — սկըսաւ դէպ 'ի
բնակարանը առաջ գալ որչափ որ ան-
ձրևն ու քամին թոյլ կու տային :

Յիշիլ փողոցին ետեւը գետեզեր ու ա-
սոր բռնած միջոցին մէջ , շատ ողորմելի
նեղ բակեր կան , որ Ուայդ Ֆրայրսին
մէկ մասը կը ձևացնեն . ահա ասոնց-
մէ մէկուն իր քայլը ուղղեց :

Այն մտած նեղ ճամբան՝ իր աղտո-
տութեամբն ու դարշուրեամբը կրնար
մըցիլ այն հին անկարգութեան ու զա-
գրութեան որջոյն ամենէն մութ ան-
կեանը հետ : Կրկնայարկ ու քառայարկ
տուններն հազարումէկ աննկարագրելի
դուռներով դուրս կը ցատկէին , զորս օ-

ղըն , տամկութիւնն ու փտութիւնն կը
պատճառեն ժամանակաւ ամենահա-
սարակ ու խոշոր նիւթերէ կաղմեալ շե-
նուածոց : Պատուհաններն՝ որոց կո-
տրրոած ապակիները թուղթը փոխա-
նակեր էր , թըխմուած էին լաթի տե-
սակ տեսակ ծուէններով . դռներն ծրղե-
նիներէն դուրս ելած՝ վար ընկնալու
վրայ էին . ճերմակեղէն չորցրներու հա-
մար երկայն ու տձև թափիչներու պա-
տուհաններէն դուրս կը ցցուէին . և
գրեթէ ամեն սենեկէ՝ կուռոյ ու գինո-
վութեան զարհուրելի ձայներ անդա-
դար կը հնչէին :

Բակը լուսաւորող հազիւ հազ պըլ-
պըացող ճրագն ալ մարած էր , կամ՝
հողմոյն սաստկութենէն , և կամ բնակ-
չաց մէկուն վարպետութեամբը , իր
բնակութիւնը՝ մութին մէջ թողլու
մասնաւոր ու անմեկնելի պատճառ-
ներ ունենալով : Մէկ հատիկ լոյսն որ
անհարթ ու խրխլած քարոյտատակին
վրայ կը զարնէր , այն աղօտ ճրագնե-
րէն կը ցալթէր՝ որք ասոքիս անդին կ'ար-
ծարծէին գեռ այսպիսի մեծ ծախք
մ'ընելու կարող բնակչաց սենեակնե-
րէն : Այն նեղ ճամբան՝ ապականեալ
անձրևով ժողվուած բոլոր հոսերովը՝
դաղիր ջուր մը կը վազէր . և քամին
սաստկութեամբ աւերեալ տանց մի-
ջոցներուն զարնելով՝ զդռներն ու փեղ-
կերը իրենց ծղլանեացը վրայ կը ճար-
ճատեցնէր : Պատուհաններն այնպէս
ուժով իրենց չրջանակաց մէջ կը թըր-
թուային՝ որ կարծես թէ բոլոր տունը
ամեն վայրկեան տապալելու վրայ էր :

Այսպէս ուրեմն քիչ մ'առաւ տե-
սած հրէշնիս մութ խաւարիս մէջ կա-
մաց կամաց առաջ կ'երթար այս աղ-
տեղի որդոյս միջէն . մերթ կոյանոցէ
'ի կոյանոց գլորտընկելով , և մերթ ան-
ձրևէն ժողվուած տիւղներուն մէջ սահե-
լով ընկնալով , մինչև որ հասաւ բակին
ետեւի տունը : Ջաղխաղխեալ տախ-
տակի մը կտոր որ գրան տեղ կը ծա-
ռայէր՝ կիսաբաց մնացեր էր գիշերանց
բազմաթիւ բնակչաց անցքին դիրու-
թեանը համար . այն դռնէն ներս

մոռնելով՝ պէտք էր որ հին ու աւերեալ սանդուղէ մը վեր ելնէր առ խարխափ, և մինչև վերնայարկը շօշափելով փնտռէր ճամբան :

Սանդղոյն ետքի ոտքը կոխելով՝ դուռը բացուեցաւ . վատուժ, դեղնոտ ու գծուծ հագուստով աղջիկ մը, — որուն չորցած դէմքն ու խղճալի կերպարանքն շատ վար չէր մնար իր ձեռքը բռնած կանթեղին տեպէն, — դուխր դուրս հանելով՝ ցած ձայնով մը հարցուց դռնէն .

— Հայր, դռն ես :

— Հապա ուրիշ ո՞վ կրնայ ըլլալ, խոտաբար պատասխանեց... Ինչո՞ւ կը դողաս . այսօր հազիւ կրցայ պուտ մը խմել . չես գիտեր որ առանց ստակի ըմպելիք չկայ, և ոչ ստակ առանց աշխատանաց : Ա՛խ սատանայ, ի՞նչ ունիս ուրեմն աղջիկ դու :

— Լաւ չեմ՝ այսօր, հայր, ամենեւին լաւ չեմ, լալով հեկեկաց :

— Ո՛հ... — այնպիսի հառաչանք մը փրցուց՝ որով կ'իմացնէր ճանչնալու բռնի իր բռնած ճամբուն գէշ հետեանքը, և կ'ուզէր ալ որ եթէ կարելի էր՝ աղջիկն բնաւ տեղեկութիւն չունենար : — Ի՞նչ ընենք, շարունակեց դաժան կերպով մը . պէտք է որ կամ այսպէս կամ՝ այնպէս առողջանաս չուտով . կը տեսնես որ ստակի կարօտութիւն ունինք : Գնա՛ ուրեմն թաղին բժշկին որ քեզի պէտք եղած դեղը մատակարարէ : Անիժեալ ըլլան անոնք ալ, անպիտաններ . ի՞նչ ըսել է . մի թէ տէրութենէն վճարուած չեն... — Ի՞նչ ոտքի վրայ տնկուեր կեցեր ես . արդեօք դուռը վրայէս գոցել կ'ուզես . հիմա տուն մտնել ալ չըլլար :

— Հայր, Գուլիէլմի դարձաւ տուն եկաւ, քթին տակէն մրմռալով աղջիկը դուռը գոցեց, բայց չհամարձակեցաւ առաջ ել իջնալու :

— Ո՞վ, Գուլիէլմ. — տեղէն ցատկելով աչքերը մեծ մեծ բացած հարցուց :

— Այո՛, հայր իմ, Գուլիէլմը...

— Ի՞նչ կ'ուզէ . վրայ բերաւ սաս-

տիկ այլալաւ . այլ ետքը ջանալով քիչ մը կ'իրքը զսպելու, — Ի՞նչ կ'ուզէ ուրեմն . ստակ, կերակուր, ըմպելիք . եթէ ասոնց համար եկեր է, գիտցած ըլլայ որ ոտքը լաւ տեղ չէ դրած : Տուր ինծի նայիմ՝ ճրագը... տուր ինծի կ'ըսեմ՝ ճրագը, խենդ . Ի՞նչ, կարծես որ զի՛նքը սպաննելու կ'երթամ :

Ձեռքէն ճրագը յափշտակելով՝ սեւ նեակը մտաւ :

Ե

Հազիւ քսանուերկու տարուան պատանի մ'աղքատօրէն հագուած, գործածուած տափատ մը տակը ու պատրուած խոշորահիւս վերարկու մը կոնակն անցուցած, ցեցակեր փոռած անտուկի մը վրայ նստեր, գլուխը ձեռացը վրայ յեցուցեր, աչքերն ալ միացող վառարանին վրայ սևեռեալ կեցեր էր, ուր քանի մ'ածուիս դեռ մոխրոյն վրայ կ'արծարծէին :

Հօրը մտնեն ականջը հասնելով՝ վերան սարսափ մ'եկաւ...

— Մարիամ, նայէ՛ որ դուռը գոցես, ըսաւ պատանին արտօրանօք . նայէ՛ որ լաւ գոցես . — ետքը հօրը դառնալով . — Կը տեսնուի որ զիս լաւ չես ճանչնար, հայր . զարմանք չէ, վասն զի բաւական ատեն է որ զիս տնէն վաճառեցիս . կրնաս զիս բոլորովին մոռցած ալ ըլլալ :

— Ինչո՞ւ հիմա նորէն հօս եկար, ըսաւ հայրը՝ վառարանին միւս կողմը աթոռակի մը վրայ կծկելով : Ի՞նչ բանի պէտք ունիս :

— Ապաստանի մը միայն, կրկնեց որդին . հալածեալ եմ, գիտցած ըլլաս . ետեւէս ընկեր կ'ուզեն բռնել զիս . այսչափ բաւական է : Եթէ բռնուիմ, անտարակոյս պիտի կախուիմ . և եթէ հիմա հօս չպահաճուրտիմ՝ բանս բոսած է : Ահա՛ քեզի մէկ խօսքով ճշմարտութիւնը :

— Ուրեմն կ'ուզես ըսել որ անտա-
րակոյս կամ գողութիւն և կամ մար-
դապանութիւն գործեր ես :

— Այո՛, այդպէս է . ինչ, մի թէ կը
զարմանաս , հայր :

Եւ այս ըսելով այնպէս ձիգ ձիգ հօրը
երեսը նայեցաւ . որ մարդը ստիպուե-
ցաւ աչքերը գետին դարձնելու :

— Եղբայրներդ ո՛ր են . երկար լու-
թենէ մ'ետքը միմուաց հայրը :

— Ուր որ ալ ըլլան , քեզի բնաւ նե-
ղութիւն մը տալիք չունին : Մենիկը Ա-
մերիկա գնաց , Հենրիկն ալ վախճանե-
ցաւ :

— Մեռաւ , կանչեց հայրը առանց
կարենալու զսպել զարհուրիլը :

— Այո՛, մեռաւ , կրկնեց պատանին ,
և իմ բազկացս մէջ . անտառի մը պա-
հապանէն շան պէս հրացանով սպան-
նուեցաւ . Գլորորիեցաւ... վեր վերուցի
զինքը , և արիւնը կողէն աղբիւրի պէս
յորդեղելով բազկացս վրայէն վար կը
վազէր : Երթալով կը տկարանար , տե-
սութիւնը կը նուաղէր . մէկ մ'ալ վրան
յանկարծական ուժ մը գալով՝ խոտին
վրայ ծուրը եկաւ , խնդրեց յԱստուծոյ
որ եթէ մայրը երկինքն էր , հաճէր
լսելու զոնէ իրեն աղաչանքը , իր ամե-
նէն պզտի որդւոյն թողութիւն չնորհե-
լու համար : — « Իրեն Բենիամինն էի ,
Գուլիէլմ , հեկեկայ ինծի խեղճ . շատ
երջանիկ եմ հիմա մտածելով որ երբ
հոգեվար էր , — թէ . և շատ պզտիկ էի
այն ատեն , — սիրտս կտոր կտոր կ'ըլ-
լար ցաւէս , և անոր մահճին ոտքը
ծուրը դնելով , Աստուծոյ շնորհակալ
կ'ըլլայի որ այնպէս սիրելի էի ես ա-
նոր՝ որ և ոչ արցունք մ'աչքէն թա-
փել տուեր էի : Ո՛հ Գուլիէլմ , ինչ-
պէս թողուց նա զմեզ ու գնաց , և ին-
չու հայրերնիս անոր տեղը չմեռաւ » :
— Ահա քեզի որդւոյդ յետին միմունջ-
ները . մեկնէ ինչպէս որ կ'ուզես : Ան-
շուշտ այդ քու գինովութեամբդ զին-
քը ձեռքի փետի տակ պիտի մեռցնէի՛ր՝
եթէ բարեբաղդաբար նոյն առաւօտը

փախած գնացած չըլլայիք տունէն ...
տեսն ուրեմն թէ ինչ վերջ ունեցաւ
խեղճ պատանին :

Աղջկին զատուք լսելով՝ անդին գլու-
խը ծնգացը վրայ խոնարհած կը հեծ-
կըլտար . իսկ առդին զինով հայրը ոտ-
քի վրայ՝ ճոճանակի պէս ետև առաջ
կ'երթար կու գար :

— Եթէ յանկարծ մէկը զիս հօս
զտնէ , աւելցուց պատանին , մէկէն կը
տանին կը կախեն զպահապանը սպան-
նելու համար : Առանց քու միջնորդու-
թեանդ , հայր , ոչ դք պիտի կարենայ
գտնել զիս հօս : Անշուշտ չես երթար
մատներ դատաւորին : Ինչ և իցէ , քա-
նի որ դեռ կարողութիւն չունիս , ես
տեղէս չեմ շարժիր , մինչև որ յար-
մար առիթ մը գտնամ ասկէց ալ փախ-
չելու :

Երեք օր շարունակ՝ երեքն ալ ան-
շարժ նեխեալ սենեկին մէջ փակուե-
ցան միացին :

Բայց երրորդ իրիկունը՝ աղջկը սո-
փորկանէն աւելի զէջ զգալով , և ու-
նեցած քիչ մ'ուտելիքն ալ սպառած
ըլլալով , անհրաժեշտ պէտք էր որ կամ
մէկը և կամ միւսը դուրս ելնէր :

Աղջկին , ինչպէս որ ըսինք , ամենին
կարողութիւն չունենալով տեղէն շար-
ժելու , հայրն ինքնին այն ատեն ստի-
պուեցաւ իրիկուան դէմ դուրս երթա-
լու ու բան մը ճարելու :

Գնաց աղջկան համար դեղ գտաւ ,
և քիչ մ'ալ ստակ ձեռքն տնցաւ , և ի
դարձին մէկուն ձիուն ալ քիչ մը պահ-
պանութիւն ընելով՝ քանի մը դահե-
կան ալ անկէջ շահեցաւ . և այս բոլոր
դուարս կրնար երկու երեք օրուան ի-
րենց ամենէն հարկաւոր պէտքը լե-
ցընել :

Բայց տուն մոնալու համար դժբաղ-
դաբար զինևտան մը դիմուցէն պէտք
էր անցնիլ : Մոմսուքն առաւ զինքը ...
անցաւ դռնէն ... ետ դարձաւ ... նորէն
դէմ կեցաւ , այլ վերջապէս ներս մտաւ :
կը շարունակուի :